

Prinsipp- og handlingsprogram 2025-2029

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Innhold

1		
2	Forord	
3	2. Vårt ståsted	4
4	3. Tariff og arbeidstakerrettigheter	5
5	• Tariffpolitikk	5
6	• Pensjon	5
7	• Ett godt arbeidsmiljø	6
8	• Kompetanse og rekruttering	6
9	• Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet	7
10	4. Bærekraftig og rettferdig omstilling	9
11	5. Næringspolitikk	10
12	• Næringsmiddelindustrien må styrkes	10
13	• Grensehandel	10
14	• Regulering av dagligvaremarkedet	11
15	• Våre marine ressurser	11
16	• Mat på bordet fra norske bønder	13
17	6. Vårt forhold til Europa	14
18	7. Internasjonalt engasjement	15
19	8. Velferd og rettferdig fordeling	16
20	9. Organisasjonen	17

Forord

NNNs landsmøte har vedtatt et Prinsipp- og handlingsprogram for landsmøteperioden 2025 – 2029. Prinsipp- og handlingsprogrammet vil være styrende for forbundets standpunkter, meninger og prioriterte oppgaver i landsmøteperioden.

Forbundsstyrets forslag til et Prinsipp- og handlingsprogram ble sendt ut til alle klubber og avdelinger som en del av forberedelsene og forslagsprosessen frem mot landsmøtet. Det kom inn mange forslag til endringer og tillegg som landsmøtet behandlet. Alle vedtakene fra landsmøtet er innarbeidet i det Prinsipp- og handlingsprogrammet som nå foreligger.

Det første kapittelet i dette dokumentet beskriver vårt overordnede ståsted både faglig og politisk. Det er først og fremst her våre prinsipper er omtalt. Innholdsfortegnelsen gir ellers en oversikt over alle de temaene som er omtalt. Vi har forsøkt å bygge det opp slik at vi får frem helheten i våre standpunkter.

NNN er et bredt sammensatt forbund med mange bransjer og tillitsvalgte som trenger å ha oversikt over forbundets standpunkter og meninger i mange aktuelle saker. Jeg håper at forbundets Prinsipp- og handlingsprogram vil være nyttig i det viktige arbeidet som tillitsvalgte gjør på alle nivåer i vår organisasjon.

Oslo, 27. mars 2025

Anne Berit Aker Hansen
Forbundsleder

2. Vårt ståsted

44 **NNN er en fri og uavhengig fagorganisasjon**, og en del av den demokratiske arbeiderbevegelse.
45 Vår viktigste oppgave er å sørge for gode lønns- og arbeidsvilkår for våre medlemmer i
46 næringsmiddelindustrien, og det har vi gjort i over 100 år. Vi arbeider for en solidarisk lønnspolitikk.
47 Det vil si utjevning mellom høyt- og lavtlønte og mellom kvinner og menn. Vi vil motarbeide alle
48 former for negativ forskjellsbehandling av mennesker på bakgrunn av kjønn, seksuell legning, etnisk
49 opprinnelse, religion, livssyn eller kulturelle holdninger.

50 **Høy organisasjonsgrad gir gjennomslag.** Dette er forbundets viktigste redskap for å opprettholde
51 vår styrke både lokalt og sentralt. Høy grad av fagorganisering bidrar til bedre lønns- og
52 arbeidsvilkår. Vi må i praksis vise hva fellesskapet betyr for medlemmenes økonomiske og politiske
53 interesser. Vi må styrke og synliggjøre medlemsfordelene. Kampen mot gratispassasjerene må
54 fortsette. Vi skal være synlig, på en måte som skal vise at det lønner seg å være organisert.

55 Vi ønsker mer styring av arbeidslivet, gjennom å bedre lønnstakernes arbeidsvilkår og den
56 alminnelige velstand i samfunnet. Vi ønsker å gi lønnstakerne større innflytelse over
57 arbeidsplassene, derfor må bedriftsdemokratiet videreutvikles. Vi vil ha et samfunn som gir
58 rettferdig fordeling av samfunnsgodene i tråd med FNs bærekraftsmål. Målene setter miljø,
59 økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De gjelder for alle land og er et veikart for den globale
60 innsatsen for en bærekraftig utvikling.

61 **Vi ønsker en sterk og fremtidsrettet næringsmiddelindustri**, som opprettholder og skaper
62 arbeidsplasser og verdiskaping i hele Norge. Derfor må næringsmiddelindustrien være attraktiv.
63 For både nåværende og fremtidige arbeidstakere er seriositet, lønn, arbeidstid, kompetanse og
64 utviklingsmuligheter avgjørende for valg av yrkesvei.

65 **Vi er en del av en større bevegelse.** En bevegelse som er opptatt av at vanlige arbeidsfolk skal
66 kunne leve gode liv i Norge, men også i resten av verden. Solidaritet er derfor en helt grunnleggende
67 verdi for oss. Solidaritet med arbeidsfolk i kamp mot undertrykkelse og urettferdighet. Det er en
68 kamp som må føres hver eneste dag i Norge, og blant våre brødre og søstre i resten av verden.
69 Derfor tar vi aktivt del i solidaritetsarbeidet i egen organisasjon, men også gjennom vårt medlemskap
70 i LO og i faglige internasjonale organisasjoner.

71 **Det må være sammenheng mellom liv og lære.** NNN har derfor etiske retningslinjer som skal
72 regulere og veilede forbundets tillitsvalgte, medlemmer og ansatte for å hjelpe oss til å være et
73 forbund vi kan være stolte av og til å stole på.

74 **Det skal lønne seg å være medlem av NNN!** Derfor jobber vi kontinuerlig med å forbedre verdien
75 av medlemskapet. Hele fagforeningskontingenten må være fradragsberettiget.

3. Tariff og arbeidstakerrettigheter

Tariffpolitikk

De kollektive tariffavtalene må styrkes. De er avgjørende for et mer rettferdig samfunn med mindre forskjeller og arbeid til alle. Derfor må vi forsvare og utvikle de sentrale tariffoppgjørenes betydning. Forbundsvis oppgjør bør være hovedregelen. De har vært godt egnet til å få gjennomslag for forbundets krav. NNN vil arbeide for å innføre kortere arbeidsdag.

Minstelønnsreguleringen er viktig. Den sikrer de med tariffavtale en minstelønn på 85 % av næringsmiddelindustriens lønnsgjennomsnitt. NNN skal jobbe for å heve minstelønnen til 90 %. Slik hever vi de lavest lønnede i næringsmiddel-industrien og bidrar til likelønn. Vi vil ikke akseptere krav som svekker denne ordningen. Negativ reallønnsutvikling i næringsmiddelindustrien, er uakseptabelt og minstelønnen må alltid reguleres slik at det gis reell kjøpekrafts forbedring. Gode lønns- og arbeidsvilkår er også en forutsetning for rekruttering til industrien vår.

De lokale forhandlingene må styrkes. Lokale lønnstillegg er viktig for den totale lønnsutviklingen over tid. Alle våre overenskomster er minstelønnsavtaler med rett til lokale lønnsforhandlinger. Vi må videreutvikle og styrke arbeidet med opplæring og bistand til lokale tillitsvalgte på dette området. Det er stadig mer utfordrende med reelle lokale lønnsforhandlinger, derfor må arbeidsgiverorganisasjonene sørge for at medlemsbedriftene gjennomfører reelle lokal forhandlinger, i henhold til de 4 kriterier. Utviklingen har vist et behov for lokal aksjonsrett og NNN vil vurdere dette. Bedriftsledelsen må legge frem bedriftens regnskap, lønnsnivå og korrekt lønnsgjennomsnitt for alle innenfor omfangsbestemmelsen, både organiserte og uorganiserte. Forbundets målsetning er at ingen tariffområder i NNN skal ligge under 90 % av industriens gjennomsnitt.

De tillitsvalgtes rolle må styrkes. I dag er de tillitsvalgtes arbeidsvilkår utfordret på mange arbeidsplasser, i form av begrensninger på tid og ressurser avsatt til tillitsvalgtarbeid. Selv om vi vet at et godt lokalt partssamarbeid bidrar til økt lønnsomhet, effektivitet og omstillingsevne. Vi krever derfor at de tillitsvalgtes rettigheter styrkes gjennom lov- og avtaleverket. Ingen skal tape økonomisk på å være tillitsvalgt og påta seg verv. Innholdet i forbundets tillitsvalgtskolering må kontinuerlig tilpasses endringene i arbeidslivet.

Pensjon

Pensjon er en av bærebjelkene i velferdssamfunnet. Folk skal kunne ha økonomisk trygghet for alderdommen. Pensjon er utsatt lønn. Pensjonsinnskudd og innretningen på pensjonen må derfor bli en del av tariffavtalene. Målsettingen er en pensjon som utgjør minst 2/3-deler av sluttlønnen. Vi må styrke og videreutvikle OTP og AFP for å oppnå dette. Arbeidsgivers minimumsinnbetaling til OTP må derfor økes. NNN ønsker å etablere brede kollektive tjenstepensjonsordninger. I dag er det bare AFP som er en del av tariffavtalene i privatsektor. NNN vil at også resten av pensjonen blir et forhandlingsspørsmål. Som utsatt lønn, hører pensjon naturlig inn i lønnsoppgjørene.

Det er viktig at pensjonsalderen er fleksibel. Vi ønsker oss et system som belønner dem som har hatt et langt liv i arbeidslivet. De bør få opptjening av pensjonspoeng til 67 år selv om de går av ved 62 år. Alder alene skal ikke være avgjørende for hvor god pensjonen blir. Statistisk sett lever ansatte i

112 våre bransjer kortere enn hva tilfellet er i andre yrkesgrupper. Dette, sammen med at en starter
113 yrkeskarrieren allerede så tidlig som ved fylte 18 år, blir en urettferdig rammet av levealdersjustering
114 i pensjonsordningen.

115 **Sliterne må ha en verdig pensjon.** Det er bra at det er enighet på Stortinget om at det skal innføres
116 et slitertillegg i Folketrygden. Sliterne i arbeidslivet må bli kompensert for tidlig pensjonsuttak, hvis
117 de på grunn av slitasjeskader, sykdom eller andre årsaker ikke kan stå i jobb til fylte 67 år.
118 Kompensasjonsordningen må være kjønnsnøytral og sikre kompensasjon i forhold til tidlig uttak av
119 pensjon og manglende opptjening.

120 **Folketrygden er grunnplanken i pensjonssystemet.** Det er viktig å sørge for at reguleringen av
121 grunnbeløpet holder tritt med lønns- og prisstigningen i samfunnet. Bare Folketrygden kan sikre alle
122 en minimumspensjon å leve av. Derfor er det viktig at ikke Folketrygden forringes, men styrkes.
123 NNN vil være en pådriver for en solidarisk folketrygd. Levealdersjusteringer gir uheldige fordelings effekter,
124 fordi levealder varierer på grunn av yrke, inntekt og utdanning. NNN skal jobbe mot levealdersjustering
125 av alderspensjon i folketrygden.

126 **Det er viktig at pensjonsordningene er bærekraftige.** Det er en kjensgjerning at det blir færre
127 yrkesaktive for hver pensjonist. Vi lever lengre, og det betyr at pensjonsutgiftene til fellesskapet blir
128 høyere. Pensjonssystemet må være økonomisk og sosialt bærekraftig, med en god fordelings- og
129 likestillingsprofil. Dersom befolkningen ikke utsetter avgangsalderen betydelig, vil pensjonsnivået årlig
130 nedjusteres. Dermed kommer den sosiale bærekraften under press. Det er viktig å jobbe for så høy
131 sysselsetting som mulig.

132 Kampen for full sysselsetting blir dermed også en kamp for å beholde og videreutvikle gode pensjons-
133 ordninger. Selv om det skal være en mulighet å gå av med tidligpensjon, bør de som kan, motiveres
134 til å stå lengre i jobb. Det hviler et ansvar på myndighetene og partene i arbeidslivet for å sørge for
135 dette. Seniorer må få sterkere rettigheter til tilrettelagt arbeid, for å kunne stå lengre i jobb.

131 Ett godt arbeidsmiljø

132 **Et godt og inkluderende arbeidsmiljø er viktig.** Vi vil ha et mer inkluderende arbeidsliv som ikke
133 støter folk ut av arbeidslivet, men har rom for at folk har ulike evner og resurser.

134 Et stort antall personer i Norge står i dag utenfor arbeidslivet, samtidig med at mangelen på
135 arbeidskraft er stor. Her må arbeidslivet kunne være mer fleksibelt for tilrettelegging, alt fra nedsatt
136 tempo til redusert arbeidstid.

137 Gjennom et godt samarbeid skal partene i arbeidslivet, sammen med det offentlige, arbeide for
138 å skape et mer inkluderende arbeidsliv. Ett av målene i IA-avtalen er å redusere sykefraværet. Det
139 krever satsing på forebyggende arbeidsmiljøarbeid, tilrettelegging og oppfølging av hyppige og
140 langvarige sykefravær, uten å kutte i sykelønnen.

141 **Bedriftene må ta sin del av ansvaret for å sørge for en høy grad av sysselsetting, tilrettelegging,**
142 **seniorpolitikk og inkluderende arbeidsliv.** Arbeidstidsordninger som avviker fra normalarbeidsdagen,
143 eksempelvis gjennomsnittsberegning av arbeidstiden, skal ikke kunne igangsettes på arbeidsplasser, uten
144 at dette er avtalt med tillitsvalgte fra landsomfattende fagforeninger med innstillingsrett. Lange
145 arbeidsdager ut over 8 timer, kan være en trussel mot arbeidstakernes helse og øker risikoen for
146 ulykker. Dagens sykelønnsordning må ikke svekkes, og muligheten til å bestride sykemeldinger må innskrenkes.

Kompetanse og rekruttering

Næringsmiddelindustrien trenger kompetanse. I norsk fastlandsindustri er denne industrien størst og voksende. Nær hver tredje krone som investeres i norsk industri går til denne delen av industrien. Tilstrekkelig tilgang på kvalifiserte arbeidstakere er en forutsetning for å lykkes i en industri som er i kraftig endring.

Fremtidens teknologi med dagens bemanning. Det tas i økende grad i bruk avanserte maskiner, utstyr og styringssystemer. Ny teknologi og digitalisering vil medføre at manuelle arbeidsoperasjoner blir automatisert bort. Kompetansehevende tiltak i bedriftene vil derfor være avgjørende for å hindre utstøting fra arbeidslivet. Når arbeidsoperasjoner automatiseres, endres arbeidsoppgavenes innhold. Det krever ny kompetanse og kvalifisert arbeidskraft som kan utvikle, levere og drifte ny teknologi. Vi må derfor sørge for at eksisterende arbeidstakere får den etter- og videreutdanning som er nødvendig.

Kunstig Intelligens (KI) vil prege framtida. Vi ser at KI blir tatt i bruk på flere og flere områder, også innenfor våre bransjer. Dette kan gi oss uante muligheter, men det kan også være en trussel. Mulighetene kan ligge i bedre arbeidsprosesser, tryggere mat og bedre informasjon til alle. Truslene ligger i at det utfordrer de menneskelige vurderingene. Det er derfor viktig at vi øker kompetansen om, tar kontroll og påvirker utviklingen av KI i våre bransjer, og at myndighetene regulerer denne teknologien slik at den brukt til det beste for folk og arbeidsliv.

Næringsmiddelindustrien sliter med rekruttering. Det er få elever som søker seg til Restaurant- og matfag på videregående skole og frafallet underveis er høyt. Behovet for faglært arbeidskraft er dermed stort. For å bøte på dette må bedriftene satse mer på lærlinger, og gjøre arbeidsplassene mer attraktive for eksisterende og fremtidige arbeidstakere. Det er viktig at utdanningsprogrammene utvikles, slik at tilbudet er i tråd med bedriftenes behov for faglært arbeidskraft.

Arbeidsgivere trenger en ny rekrutteringsstrategi. Mange bedrifter har løst arbeidskraftbehovet med arbeidsinnvandring, innleie, midlertidig ansettelser og tilkallingsvikarer. Det skaper ikke stabilitet, og det utvikler ikke bedriftene. Vi trenger arbeidsgivere som tenker langsiktig, satser på teknologi og bygger opp kompetanse i egen bedrift, samtidig som de satser på ungdom som ønsker en framtid i bransjen. At bedriftene tar inn lærlinger er en forutsetning for at Restaurant- og matfag skal bestå. Det er ikke tilstrekkelig at myndighetene satser, dersom ikke bedriftene i næringen selv følger opp.

Praksiskandidatordningen må videreføres. Ordningen sikrer ansatte med relevant erfaring å kunne avlegge fagprøve etter § 23.2 i Opplæringsloven. Det er viktig at ordningen opprettholdes i framtiden.

Arbeidsinnvandrere skal ønskes velkommen - ikke utnytted. Det er ikke vanskelig å forstå at arbeidstakere som kommer fra andre steder og andre kulturer både må ha tid og opplæring for å sette seg inn i vår kultur og arbeidsliv. Vi må sørge for at arbeidsinnvandrere blir behandlet på en god måte, og at de blir satt i stand til å forstå hvordan det organiserte og velregulerte arbeidslivet i Norge fungerer, slik at de forstår hvordan rettigheter og plikter henger sammen. Både vi som arbeidstaker-organisasjon, arbeidsgiverne og myndighetene må legge til rette for at arbeidsinnvandrere blir innlemmet på en effektiv og god måte i det norske arbeids- og samfunnsliv. Rask opplæring i språk og regelverk er en forutsetning for dette.

179 Sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

180 **Vi skal ha et godt og seriøst arbeidsliv i Norge.** Arbeiderbevegelsen har alltid kjempet for et trygt
181 og godt arbeidsliv. I Norge har derfor de fleste trygge jobber med stor grad av kontroll og innflytelse
182 over egen arbeidssituasjon. Dessverre ser vi at flere tvinges til å jobbe uten den tryggheten vi
183 forventer i norsk arbeidsliv. Denne negative utviklingen må snus.

184 **Utnyttelse av arbeidsfolk må stoppes.** Vi må tette hull i lovverket, som utnyttes av useriøse
185 arbeidsgivere. En sterk fagbevegelse er en forutsetning for å lykkes i denne kampen, og
186 myndighetene må spille på lag med fagbevegelsen og den seriøse delen av arbeidslivet.
187 De useriøse undergraver det fagbevegelsen har kjempet fram. Det må bli større konsekvenser
188 for bedrifter som bryter lov- og avtaleverk.

189 **Det er de svakeste som utnyttes.** Det er ofte arbeidstakere fra andre land som utnyttes i
190 arbeidslivet. De kjenner ikke sine rettigheter godt nok og mange behersker ikke norsk tilstrekkelig
191 bra. Derfor har mange svak kunnskap om det norske arbeidslivet og den norske modellen. Vi krever
192 at alle utenlandske arbeidstakere i Norge får tilbud om norskopplæring og gis en innføring i
193 elementære rettigheter for arbeidstakere i Norge. Det er først når du skjønner og forstår dine
194 rettigheter, at du kan gjøre hevd på dem. Et seriøst arbeidsliv med gode rammevilkår for bedriftene
195 med lik konkurranse mellom aktørene er basis i den norske arbeidslivsmodellen. Kriminalitet og
196 useriøse forhold undergraver de verdiene som er grunnlaget for partssamarbeidet i norsk arbeidsliv.
197 Innsatsen mot kriminelle aktører og kampen mot sosial dumping i arbeidslivet må styrkes nå.

198 **Sosial dumping rammer våre arbeidsplasser.** Hele næringsmiddelindustrien er i ulik grad utsatt
199 for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Myndighetene må sørge for rettferdig og ikke minst
200 lovlig konkurranse, slik at ikke arbeidstakerne og lovlidige bedrifter blir taperne. Det må blant annet
201 stilles seriøsitetsskrav overfor bedrifter som tildeles offentlig støtte og kontrakter.

202 **Allmenngjøring må bli enklere.** Lov om allmenngjøring av tariffavtaler må endres slik at det
203 både blir enklere og raskere å få på plass vedtak om allmenngjøring. Deler av Fiskeindustri-
204 overenskomsten er allmenngjort og det må videreføres. Vi må kontinuerlig vurdere behovet for å
205 kreve allmenngjøring også i andre bransjer. Det må klargjøres at dekning av kostnader til reise, kost
206 og losji ikke er en del av lønna. Det er særlig i forbindelse med bruk av innleid arbeidskraft og
207 underentrepriser vi finner sosial dumping. Hovedregelen i norsk arbeidsliv må derfor fortsatt være
208 hele og faste stillinger.

209 **Kriminaliteten i arbeidslivet øker faretruende.** Arbeidslivskriminalitet er handlinger som bryter
210 norske lover om lønns- og arbeidsforhold. De baserer seg ofte på å unndra seg skatter og avgifter,
211 samt utnyttning av trygdesystemet. Kriminaliteten er gjerne også utført av godt organiserte grupper.
212 Dette undergraver tilliten til viktige ordninger i samfunnet. Konsekvensen er utnyttelse av
213 arbeidstakere, konkurransevridning og undergraving av seriøse virksomheter. Myndighetene må nå
214 prioritere å slå ned på denne formen for kriminalitet. Konsekvensene for dem som blir tatt, må bli
215 langt strengere.

216 **Myndighetsorganer må styrkes.** Nå som vi har fått A-krimsentere som dekker hele landet, er det
217 viktig at de og den enkelte etat bli tilført tilstrekkelig med ressurser, slik at de samordnet og hver for
218 seg effektivt kan ta opp kampen mot arbeidslivskriminaliteten og useriøsitet i arbeidslivet. Det er
219 viktig at etatene benytter sine samlede sanksjonsmuligheter på en effektiv måte. Anmeldelser må
220 følges opp, og alvorlige saker må raskt behandles i domstolene. Politiets ressurser til oppfølging av
221 konkurstriminalitet og illegal arbeidsinnvandring er områder som må styrkes.

222 **Lovverket må styrkes.** Kreativiteten til den useriøse delen av arbeidslivet er stor. Arbeidstakere blir
223 i dag utnyttet fordi rettsvernet er for svakt, og fordi noen planmessig jobber for å omgå lovverket.
224 Det er bra at regelverket er strammet inn og at faste ansettelse er hovedregelen i norsk arbeidsliv.
225 Forbudet mot å leie inn arbeidskraft ved sesongarbeid må opprettholdes. Solidaransvaret må
226 utvides til å gjelde generelt, slik at bedrifter som utnytter dagens lovverk til å omgå sitt
227 arbeidsgiveransvar må stå til rette. Tilsvarende må bedrifter som benytter entrepriser, hvor det bare
228 er en oppdragstaker og en oppdragsgiver, og som har som formål å levere arbeidskraft, reguleres
229 strengere. Arbeidsgiver må, på lik linje med lønn og skattetrekk, ha plikt til å sette av opptjente
230 feriepengar til de ansatte.

4. Bærekraftig og rettferdig omstilling

231 **NNN støtter FNs bærekraftsmål.** Det er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom,
232 bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Vi mener at bærekraft og
233 konkurransekraft ikke er motsetninger. Det er ikke slik at god miljøpolitikk truer arbeidsplasser,
234 det er det dårlig klima- og miljøpolitikk som gjør.

235 **Vi har alle et ansvar for en mer bærekraftig verden.** Det gjelder oss som individer, men også våre
236 arbeidsplasser. I matindustrien må vi sørge for at en større del av matproduksjonen skjer i Norge.
237 Det bidrar til mindre transport og øker selvforsyningsgraden. Vi må produsere mat på egne
238 ressurser, gjennom blant annet styrket jordvern og prioritering av havområder til matproduksjon.
239 Matvaresikkerhet må prioriteres.

240 **Våre naturressurser gir oss velferd.** Våre rike havressurser er en forutsetning for dette. Derfor må
241 de mest sårbare områdene vernes mot inngrep som kan skade det maritime liv. Dyrkbar mark utgjør
242 kun tre prosent av Norges landareal. Prioritering i forhold til arealbruk må tilkomme matproduksjon.
243 Alt jordsmonn, egnet til produksjon av mat, er en fornybar ressurs. Det er de fornybare ressursene
244 havet og jorda gir, som er framtida.

245 **Våre arbeidsplasser skal være bærekraftige.** Ambisjonen er at våre arbeidsplasser er
246 bærekraftige, med lavest mulig klimaavtrykk. Av og til vil dette koste både i form av penger og at
247 gamle arbeidsplasser erstattes av nye. Slik har det alltid vært, men målet må være at vi ligger i
248 forkant av utviklingen. Det vil gi oss trygge arbeidsplasser i framtiden, teknologisk forsprang, og
249 sunn innovasjon i næringsmiddelindustrien.

250 **Legge til rette for rettferdig omstilling.** Arbeidsplasser og arbeidsoppgaver vil forandre seg, og
251 omlegging til et mer bærekraftig samfunn vil være en sentral drivkraft i endringen. Da er det viktig at
252 vi som arbeidstakere går i front og legger premissene for endringene som kommer. Ingen skal
253 omstilles til arbeidsløshet. Partssamarbeidet forankret i Hovedavtalen fordrer at det tas initiativ til å
254 finne løsninger i fellesskap. Skal vi lykkes, må vi kutte utslipp og skape arbeidsplasser.

255 **Mindre matsvinn må til.** Næringsmiddelindustrien må bli flinkere til å utnytte ressursene, slik at
256 hele råvaren blir tatt i bruk. Det må også benyttes produksjonsmåter som ivaretar holdbarhet og
257 kvalitet lengst mulig, slik at forbrukeren lettere kan bidra til å forhindre matsvinn.
258 Grunnavgiften på drikkevareremballasje må endres til en gradert miljøavgift for alle emballasjetyper som har denne
avgiften i dag. Dette vil stimulere til økt gjenbruk/resirkulering og mindre forbruk av ressurser.

5. Næringspolitikk

259 Næringsmiddelindustrien må styrkes

260 **Våre arbeidsplasser er avgjørende for Norge.** Næringsmiddelindustrien er Norges største
261 fastlandsindustri og en viktig og stor del av norsk næringsliv. Den bidrar til verdiskaping og
262 bosetning over hele landet. Industrien består av cirka 3000 bedrifter. Arbeidsplassene er fordelt over
263 hele landet og danner viktige næringsklynger sammen med øvrig norsk industri.

264 **Vi må opprettholde og videreutvikle norsk næringsmiddelindustri.** Vi har sett hvor sårbare vi er i
265 årene vi har lagt bak oss med pandemi og krig. Vi kan ikke lengre ta for gitt at varene kommer frem,
266 eller at de faktisk er tilgjengelige. Derfor må vi sørge for størst mulig grad av selvforsyning i Norge.
267 Det vil gjøre Norge mindre sårbare i urolige tider.

268 **Økt matberedskap.** ~~NNN mener~~ God matsikkerhet i Norge er god beredskap. Vi produserer i dag
269 under halvparten av maten vi spiser. Norsk næringsmiddelindustri må produsere de produktene som
270 forbrukerne etterspør, og vi har ~~mener vi~~ tillegg har en etisk plikt til å produsere så mye som mulig av
271 landets eget konsum av mat og drikke, over hele landet, på norske råvarer.

272 **Vi må bli selvforsynt med fôr.** Det må satses på nasjonale alternativer til importert kraftfôr. Fôrindustrien
273 er viktig for fortsatt vekst i oppdrettsnæringen og bør sikres gode rammebetingelser. Landbruket har
274 også store utfordringer knyttet til fôr, og et samarbeid vil styrke begge næringene. Myndighetene må
275 aktivt bidra til dette.

276 **Vår industri må ha attraktive og forutsigbare rammevilkår.** Det må være lønnsomt å produsere
277 næringsmidler i hele landet. Norge må sørge for en høy grad av foredling, gjerne i nærheten av der
278 råvarene produseres. Myndighetene må reagere raskt når det skjer vesentlige endringer i
279 innsatsfaktorene til industrien. Det kan være krig, pandemier og ekstremvær som fører til at man får
280 ekstreme prisøkninger på råvarer eller på innsatsfaktorer som energi. Vi krever derfor at
281 myndighetene umiddelbart må komme med avhjelpende tiltak når uforutsette hendelser påvirker
282 rammevilkårene. Et rettferdig og forutsigbart skatte- og avgiftssystem som finansierer velferdsstaten er
283 avgjørende, samtidig som det gir norsk næringsliv gode rammevilkår og muligheter for økonomisk
284 vekst. Selskapene må skattlegges likt, uavhengig av eierform og norsk eller utenlandsk eierskap.

279 Grensehandel

280 **Grensehandel flytter arbeidsplasser ut av Norge.** Grensehandelen mellom Norge og Sverige har i
281 svært mange år vært økende. Det betyr at vi flytter arbeidsplasser og verdiskaping ut av Norge.
282 Når grensene var stengt under pandemien, fikk vi et kraftig oppsving i handelen på norsk side.

283 **Konkurranseskraft til norsk næringsmiddelindustri må sikres.** Vi har behov for målrettede tiltak
284 som rettes mot de områdene som er utsatt for grensehandel. Reduksjonen i særavgifter som er
285 innført er et positivt tiltak, men det er ikke tilstrekkelig. Avgiftsnivået på typiske grensehandelsvarer
286 må ytterligere ned. Det vil sikre og øke antallet arbeidsplasser i Norge, og bidra til at skatter og
287 avgifter kommer fellesskapet til gode. Moms på mat og drikke må reduseres, noe som også har en
288 god sosial profil.

289 **Regjeringen må se til Danmark.** Danskene hadde en betydelig handelslekkasje til Tyskland. Den er
290 nå redusert betydelig etter at danskene vedtok en grensehandelspakke. Redusert grensehandel i
291 Danmark har i tillegg bidratt til lavere konsum av mineralvann, godterier og alkohol, fordi
292 grensehandel fører til hamstring. Lavere avgifter betyr dermed ikke en svekkelse av folkehelsen, slik
293 mange har hevdet. Vi ber derfor regjeringen om å sette ned et partssammensatt grensehandel-
294 utvalg, hvor mandatet må være å utarbeide en helhetlig politikk som har som mål å redusere
295 grensehandel.

296 **Mer fakta på bordet.** SSB har utviklet en ny og mer detaljert grensehandelsstatistikk som forteller
297 hvor mye penger som brukes på grensehandel hvert kvartal og hva som blir handlet. Men
298 statistikken gir ikke et fullverdig bilde av situasjonen, da den ikke sier noe om volum på det som
299 handles utenlands og fortsatt har en forholdsvis lite detaljert inndeling av varekategoriene. For å
300 finne målrettede og treffsikre tiltak som kan redusere grensehandelen, bør
301 grensehandelsstatistikken utvikles ytterligere.

302 **Regulering av dagligvaremarkedet**

303 **Det norske dagligvaremarkedet** kontrolleres av tre matvarekjeder, som deler over 90 prosent av
304 markedet. I tillegg kontrollerer de grossist- og logistiktjenester i store deler av verdikjeden og
305 varesortiment i butikkene. Verdikjeden er også preget av vertikal integrasjon gjennom
306 dagligvarekjedenes kontroll av alt fra produksjonsbedrifter, til detaljhandel. Denne maktkonsentrasjonen
307 gir dagligvarekjedene full kontroll over utvikling i bransjen. Dagligvarekjedene kan ta ut ekstra profit
308 i flere ledd og kan dermed ta ut større profit i verdikjeden som helhet. Konsekvensen av dette er
309 lavere innovasjonstakt og utvikling i næringsmiddelbedriftene. Dette er en trussel mot
310 fremtidsrettede arbeidsplasser i næringsmiddelindustrien.

311 **Maktforholdene må reguleres.** Lov om god handelskikk må styrkes. Det er bra at vi har fått et
312 Dagligvaretilsyn og har et Konkurransetilsyn, men tilsynenes rolle, mandat og ressurser må styrkes.
313 Dagligvarekjedenes inntreden i produksjons- og foredlingsleddet forstyrrer maktbalansen og fordeling av
314 verdiskapingen. Dagligvarekjedene produserer i større grad egne merkevarer og kan gi disse god plassering
315 i butikk til fordel for andres produkter. I tillegg til å svekke norsk næringsmiddelindustri, fører det til færre
316 valgmuligheter for kunden.

317 **Kjedenes egne merkevarer.** NNN mener myndighetene må være oppmerksomme på vertikal
318 integrasjon og konsentrasjon av kjedemakt. Egne merkevarer (EMV) må ikke få en så dominerende
319 stilling at de presser ut andre aktører og hindrer innovasjon. NNN har mange medlemmer som
320 produserer EMV-produkter. Selv om NNN har vært kritisk til dagligvarekjedenes bruk av EMV i
321 forhandlingssituasjon, mener vi ikke at disse produktene er dårlige. Det er kjedenes måte å bruke
322 EMV-produktene i forhandlingssituasjon som ikke er bra for dagligvaremarkedet som helhet. De tre
323 dagligvarekjedenes dominans er blitt tydeliggjort de siste årene, hvor vi ser at merkevarene taper i
324 kampen mot kjedenes EMV-produkter. NNN mener forhandlinger mellom partene må være
325 rettferdige og transparente.

326 **Dagligvarekjedene styrer også distribusjonen.** De har uttalt at de ønsker å overta all distribusjon
327 fra leverandørene. De presser leverandørene til å gi fra seg kontrollen og valgmulighetene på
328 logistikk/distribusjon gjennom delisting, vareplassering og kryss-subsidiering. Forhandlingene
329 mellom leverandører og dagligvarekjeder må være uavhengig av valg av grossist og distributør.
330 Det beste for maktforholdene i verdikjeden er en åpen konkurranse om pris og kvalitet
331 på grossist- og distribusjonstjenester, og ingen bindinger til valg av grossist. En kobling reduserer

332 reell konkurranse, vanskeliggjør innsyn og hindrer nyetablering. Det må også omfatte bindingene som finnes
333 mellom grossist og kjedene, spesielt med tanke på at en dagligvarekjede/grossist eier hele verdikjeden.

332 **Våre marine ressurser**

333 **Fiskeriressursene tilhører folket.** De må forvaltes til det beste for fellesskapet og
334 lokalsamfunnene. Sjømatnæringen er viktig for å sikre bosetting langs vår langstrakte kyst.
335 Hjørnesteinsbedrifter i lokalsamfunnene bidrar til arbeidsplasser og verdiskaping. Den rollen må
336 fortsette og videreutvikles. En forutsetning er at næringen baseres på den norske modellen med et
337 tett samarbeid mellom partene i arbeidslivet og staten, slik at vi får et næringsliv som sørger for
338 helårige arbeidsplasser og skatteinntekter. Derfor må norsk eierskap i både fiskerier og havbruk
339 sikres og styrkes. Myndighetene må styrke kontrollen med alle landinger av fisk for å sikre kvalitet
340 og motarbeide omgåelser av regelverket.

341 **En næring med stort vekstpotensial.** Sysselsettingen i næringen har økt over flere år, særlig som
342 resultat av både økt råstoffmengde, og større grad av bearbeiding innenfor oppdrettssektoren.
343 Likevel eksporteres fortsatt store mengder av alle fiskesorter, både villfanget og oppdrett,
344 ubearbeidet for videreforedling i utlandet. Vekst i antall arbeidsplasser i næringen forutsetter økt
345 bearbeiding i Norge.

346 **Markedstilgangen for bearbeidede produkter må styrkes.** Myndighetene må jobbe for
347 tollreduksjon og flere og utvidete kvoter i handelsavtaler med EU og andre land.

348 **Hvitfiskindustrien må styrkes.** Gjennom mange gode år i næringen er det et paradoks at
349 hvitfiskindustrien ikke har oppnådd samme lønnsomhet som flåteleddet. Nedgang i kvotene for de fleste
350 fiskesorter skaper store utfordringer i sjømatnæringen fremover. NNN mener at det er spesielt viktig i en slik
351 situasjon at næringspolitikken styrker industrien. Virkemidler, nye og eksisterende, må utformes for å
352 opprettholde mest mulig helårlig sysselsetting på land. Fiskeripolitikken må derfor utformes for hele
353 verdikjeden, ikke bare for fiskeridelen.

354 **Vi må skape helårsaktivitet i industrien.** Dagens reguleringsregime bidrar ikke i tilstrekkelig grad
355 til videreutvikling, innovasjon og økt verdiskaping i Norge. Særlig for hvitfisk eksisterer det
356 omfattende regler, med klare politiske mål om å sikre aktivitet og sysselsetting langs kysten. Det er
357 enighet om at dette regimet ikke fungerer godt nok i praksis og ikke gir helårsaktivitet. Mer helårlig
358 råstofftilgang til norsk fiskeindustri er avgjørende for å oppnå dette. Regulering av fisket,
359 ferskfiskordning og levendelagring kan bidra til å utjevne sesongene. Kvotetrekking på fiskefangster
360 som eksporteres ubearbeidet bør utredes og iverksettes. Selskap som har flere anlegg med
361 aktivitetsplikt, bør få anledning til spesialisering, og det bør derfor være mulig å føre fisk levert etter
362 tilbudsplikt mellom anlegg. Formål med endring må være å sikre helårlig råstofftilgang til industrien.
363 Aktivitetsplikten fungerer etter intensjonen og må ikke avvikles. Pliktene må uansett ikke avvikles
uten at det er foretatt en grundig konsekvensanalyse.

364 **Havbruk har størst vekstpotensial.** Det eksporteres laks til hele verden, og veksten fortsetter.
365 Videre vekst og verdiskaping forutsetter økt bearbeiding i Norge. Store miljøutfordringer og et
366 omdømmeproblem i havbruksnæringen må tas på alvor. Havbruksnæringen må i samarbeid med
367 myndighetene lokalt og nasjonalt ta tak i miljøutfordringene. Det må satses mer på å utvikle ny og
368 forbedret teknologi for å bekjempe sykdom, lus og rømming. Samarbeidet mellom
369 havbruksnæringen og forskningsinstitusjonene har bidratt til teknologiske nyvinninger, som

370 eksempelvis tette merder til havs og til lands. Dette samarbeidet mellom enkeltaktører, myndighetene
371 og bransjeorganisasjonene må forsterkes ytterligere. NNN mener at det må innføres grunnrenteskatt på
372 havbruk til havs mens dette er i utviklingsfasen for å sikre vekst og investeringer.

373 **Helårsdrift må sikres.** Innføring av rullerende biomasse i oppdrettsanlegg kan bidra til jevnere
374 tilførsel av råstoff til industrien, sikre flere helårige arbeidsplasser og mer bearbeiding. Dette bør
375 prøves ut og innføres om det viser seg at dette er forsvarlig. Prøveordningen må følges av
376 forskningsmiljøene for å fortløpende vurdere de miljømessige og andre konsekvenser i verdikjeden
377 både av negativ og positiv art. Areal og produksjonsavgift må utformes slik at den bidrar til styrking
378 av lokalsamfunnene.

379 **Pelagisk konsumindustri** har de siste 20 årene fått store utfordringer med å fylle arbeidsåret med
380 råstoff. Dette skyldes strukturering i flåten og reduserte driftsdøgn på grunn av større båter.
381 Industrien er i større grad blitt avhengig av å kunne kjøpe fangster fra utenlandske båter. En videre
382 strukturering, selv innenfor det som nå er lovlig, vil kunne få store konsekvenser. Fiske av pelagiske
383 arter og leveranser av disse forgår over landegrensene. Flere av våre naboland har innført nasjonal
384 leveringsplikt for deler av kvotene. Dette medfører færre leveranser til norsk industri fra utenlandske
385 fartøyer, samtidig som norske fartøy ikke har de samme forpliktelsene. Det norske regelverket på
386 dette området må harmoniseres med de av våre naboland som fisker på det samme ressursgrunnlaget.
387 Det pelagiske fisket og olje- og mel industrien er avhengig av et aktivt forvaltningsregime og sikker
388 tilgang på råstoff. Pelagisk fiske er viktig både for konsum, produksjon av fiskeolje/fiskemel
389 og førindustrien.

390 **Restråstoff er en viktig ressurs.** Mulighetene for å benytte restråstoff fra sjømat i bioteknologi
391 industri må utløse en fellessatsing fra myndighetene og bedriftene. Det som tidligere har vært sett
392 på som avfall som var vanskelig å bli kvitt, er nå i ferd med å bli godt betalt råstoff for en ny
393 kunnskapsbasert og høyteknologisk industri med globale markeder. Dette er en næring med stort
394 potensiale.

390 **Mat på bordet fra norske bønder**

391 **Industrien må ha god tilgang til norske råvarer.** Råvarekostnadene utgjør en stor andel av de
392 samlede kostnadene i norsk næringsmiddelindustri. Norske råvarer har en høyere kostnad enn i de
393 fleste andre land. Resultatet er økende import og reduksjon i markedsandelen på hjemmemarkedet.
394 Dersom en ønsker økt norsk matvareproduksjon og foredling, bør en større del av kostnaden
395 overføres gjennom de årlige landbruksoppgjørene. En viktig føring for landbrukspolitikken må være
396 å redusere prisen på råvarer til industrien og forbrukerne, slik at en styrker matindustriens
397 konkurransekraft og øker selvforsyningsgraden.

398 **Vi trenger et sterkt og moderne landbruk.** Vi må føre en politikk med mål om at det skal
399 produseres mat og drikke over hele landet. Vi må ha bønder som kan levere den råvaren som
400 industrien etterspør til enhver tid, og som har som hovedoppgaven å produsere mat. Dette danner
401 grunnlaget for volum og trygge råvareleveranse til næringsmiddelindustrien. Rammevilkårene for
402 norsk landbruk må være slik at både bønder og industri ønsker å investere og satse på norsk
403 matproduksjon. Prisutjevningsordningen for melk må videreføres. Den er en viktig del av
404 forvaltningen av norsk landbrukspolitikk og bidrar til sysselsetting over hele landet.

405 **Markedsregulering gjennom landbrukssamvirkene.** Samvirkebedriftene sin rolle som
406 markedsregulator er viktig og må sikres. Markedsregulering er en forutsetning for produksjon og
407 sysselsetting i hele landet og er en avgjørende del av norsk landbrukspolitikk.

408 Markedsregulatorrollen som mekanisme er viktig for å opprettholde balanse i markedet og styrke
409 næringen som helhet.

410 **Importvernet må styrkes.** Konkurransesevnen til norsk næringsmiddelindustrien må sikres
411 gjennom et velfungerende og forutsigbart importvern. Tollvernets nivå må ikke svekkes.
412 Det er ikke rom for ytterligere økning av tollfrie kvoter på landbruksprodukter. Råvarepris-
413 kompensasjonsordningen (RÅK) skal muliggjøre handel av bearbeidet mat mellom Norge og EU.
414 Råvarepriskompensasjonsordningen sørger for at norsk primærnærings fortsatt er beskyttet, mens
415 det i prinsippet er fri konkurranse på industrileddet. Ordningen utjevner konkurransevilkårene for
416 produsenter av bearbeidede landbruksvarer. Toll og prisnedskrivning kan benyttes for å utjevne
417 prisforskjeller mellom Norge og utlandet. Ordningen må sikres finansiering slik at prisdifferanser
418 mellom verdensmarkedet og Norge utjevnes.

6. Vårt forhold til Europa

420 **Norge er helt avhengig av handel med utlandet.** Vår desidert viktigste handelspartner er EU.
421 Handelen med EU er regulert gjennom EØS-avtalen. Handelsavtaledelen av EØS-avtalen gir oss
422 forutsigbare vilkår for vår handel med EU og har tjent oss godt økonomisk. Norge har både offensive
423 og defensive handelsinteresser overfor EU. Disse må ivaretas slik at vi verner om norske
424 arbeidsplasser og sikrer sosiale og faglige rettigheter. Norge er helt avhengig av handel med
425 utlandet. Norge har både offensive og defensive handelsinteresser overfor EU. Disse må ivaretas
426 slik at vi verner om norske arbeidsplasser og sikrer sosiale og faglige rettigheter.

427 **Norsk landbruk trenger tollvern.** Men Norges behov for vern av den landbruksbaserte industrien
428 gjennom blant annet tollvern på landbruksprodukter, er ikke til hinder for å satse på en offensiv
429 handelspolitikk som gir norske sjømatprodukter god markedsadgang til EU også for bearbejdede
430 produkter. Handelsavtaler må sikre sysselsetting og industrialisering i Norge.

431 **Det er urolige tider i Europa.** Russlands fullskala krig mot Ukraina har skapt en ny sikkerhets-
432 politisk situasjon i Europa. Vi mener at Russland umiddelbart må avslutte krigen og trekke seg ut av
433 de okkuperte områdene. Så lenge Russland opprettholder sin brutale krigføring må Norge sammen
434 med resten av den demokratiske delen av Europa derfor bidra til at Ukraina vinner krigen. Norge må
435 bidra med at vi støtter opp om sanksjonene EU har innført mot Russland. Vi må stille opp med
436 penger, samt militært og sivilt materiell. Det er helt avgjørende at den demokratiske delen av Europa
437 opptre samlet og tydelig ovenfor Russland og deres støttespillere.

438 **Solidaritet med de som rammes.** Det er i krisetider solidariteten settes på prøve. Vi må alle stille
439 opp for de som rammes av krigen. Krigen har ført til dyrtid, og økt inflasjon. Det har rammet vår
440 kjøpekraft. Dersom vi skal klare å opprettholde solidariteten med Ukrainas kamp, må vi sørge for at
441 byrdene blir fordelt rettferdig. Det er ikke de som allerede sitter nederst ved bordet som skal ta den
442 største børen.

443 **Et åpent arbeidsmarked setter arbeidstakerrettigheter under press.** Det har oppstått konflikter
444 rundt forholdet mellom nasjonale arbeidslivsreguleringer og EU/EØS-retten, særlig etter at de
445 tidligere øst-europeiske landene kom inn i EU på begynnelsen av 2000-tallet. Disse konfliktene
446 knytter seg særlig til EUs krav om at det ikke skal være restriksjoner på den frie bevegelsen over
447 landegrensene av varer, kapital, personer og tjenester, og bedrifters etableringsrett. Konfliktene har
448 oppstått til tross for at arbeidslivspolitikken i hovedsak bestemmes av medlemsstatene selv. EU har
449 ikke myndighet til å regulere saker som lønnsforhold, streik og organisering, men har satt noen felles
450 minstestandarder på blant annet arbeidsmiljø og arbeidsvilkår. En tydeligere nasjonal politikk kan
451 dempe disse konfliktene. Med den rødgrønne regjeringen har vi fått ett regelverk som gjør det
452 lettere å bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

453 **EU setter faglige rettigheter på dagsorden.** En av konsekvensene av Storbritannias utmeldelse av
454 EU er at det er lettere å få gjennomslag for krav som styrker arbeidstakernes rettigheter. EU
455 anerkjenner at det er tariffavtalene som er grunnpilaren i et seriøst arbeidsliv. Som en konsekvens
456 av dette har EU satt som mål at innen 2030 skal minst 85 % av alle arbeidstakere i EU være omfattet
457 av en tariffavtale. Den målsetningen vil bli fulgt opp gjennom den sosiale dialog i EU.

458 **Tidlig involvering i EUs prosesser er viktig for å ivareta norske interesser.** EØS-avtalen
459 har tjent oss vel på mange områder, men det er utfordringer med direktiver og forordninger som

460 ikke er tilpasset norske forhold. Norge må ha en strategi om å påvirke disse prosessene så tidlig
461 som mulig. Samarbeid mellom partene i arbeidslivet og det offentlige, må være en sentral del
462 av dette arbeidet.

463 **Handlingsrommet i EØS-avtalen må brukes.** Norge må ha en mer offensiv holdning til
464 praktiseringen av EØS-regelverket. Praksis fra andre EU/EØS-land har vist at det nasjonale
465 handlingsrommet er større enn hva vi har praktisert i Norge. NNN mener derfor at Norge må utnytte
466 handlingsrommet i EØS-avtalen, spesielt på faglige rettigheter. Dersom dette likevel ikke skulle være
467 tilstrekkelig for å sikre grunnleggende rettigheter til arbeidstakere i Norge som streikeretten,
468 kollektiv forhandlingsrett og nasjonal lønnsdannelse, må reservasjonsretten brukes.

469 **EØS-avtalen har stor folkelig og politisk oppslutning i Norge.** Det er derfor verken ønskelig eller
470 realistisk med en oppsigelse av EØS-avtalen. Det vil føre til en stor usikkerhet knyttet til vår handel
471 og samarbeid med EU, slik Eldring-utvalget slo fast i sin rapport (NOU 2024:7). NNN mener derfor at
472 det beste for Norge er å videreutvikle forholdet til EU gjennom EØS-avtalen og andre avtaler.

7. Internasjonalt engasjement

469 **Vårt internasjonale engasjement fortsetter.** NNN er medlem i Nordisk Union av fødevareforbund,
470 EFFAT (European Federation of Food, Agriculture and Tourism Trade Unions) og IUF (International
471 Union of Food Workers). Mye av det internasjonale arbeidet utføres gjennom disse organisasjonene.
472 Vårt engasjement i disse organisasjonene vil videreføres i landsmøteperioden.

473 **Faglige rettigheter er under angrep.** Fagbevegelsen er under sterkt press i mange land og mange
474 steder går organisasjonsgraden ned. I en del land er det farlig å drive med fagforeningsarbeid.
475 Fundamentale rettigheter som organisasjonsfrihet og rett til kollektive forhandlinger respekteres
476 ikke. Tillitsvalgte arresteres og blir i noen tilfeller drept. Den internasjonale kapitalen har nesten fritt
477 spillerom i store deler av verden. Retten til å organisere seg og forhandle kollektive avtaler er derfor
478 helt avgjørende. Kun en godt organisert arbeiderbevegelse har potensiale til å være en motmakt.
479 Ytringsfriheten og fundamentale rettigheter i arbeidslivet må respekteres. Vi fordømmer alle
480 overgrep og vilkårlige fengslinger av tillitsvalgte og medlemmer i fagbevegelsen.

481 **Arbeidstakerrettigheter må inn i alle handelsavtaler.** Vi må arbeide for at rike lands forsøk på
482 utnyttelse av fattige land blir motarbeidet. Det krever at vi følger med i utviklingen i WTO-
483 forhandlinger og Norges forhandlinger om handelsavtaler. Vi krever at arbeidstakerrettigheter tas
484 inn i alle nye forhandlinger og revisjoner av handelsavtaler. Handelsavtalene må derfor ikke hindre
485 fremtidige forbedringer i lønns- og arbeidsforhold eller miljøvern.

486 **NNN samarbeider med utvalgte søsterforbund.** I dag har vi et samarbeid med flere av våre
487 søsterforbund. Gjennom dette samarbeidet bidrar vi blant annet med kunnskap om den norske
488 modellen for trepartssamarbeid, kollektive forhandlinger og medlemsrekruttering. I tillegg
489 finansierer vi seminarer for tillitsvalgte. Hvilke land vi skal ha et slikt samarbeid med må kontinuerlig
490 vurderes og evalueres.

491 **Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon.** NNN har i mange år
492 hatt en samarbeidsavtale med Norsk Folkehjelp om utviklingsarbeid i El Salvador og Cuba. Det er
493 nylig opprettet et bistandsprosjekt rettet mot palestinske bønder. NNN ønsker å videreføre
494 samarbeidet med Norsk Folkehjelp de fire neste årene.

8. Velferd og rettferdig fordeling

- 496 **En sterk og raus velferdsstat.** Vi må ivareta og videreutvikle den norske velferdsmodellen, hvor vi
497 alle bidrar til fellesskapet, og fellesskapet gir tilbake til de som trenger det. Det betyr at vi må ha et
498 skattesystem som er fordelene, og minsker forskjellene. De som har mest, må bidra mest.
499 Skattesystemet må innrettes på en slik måte at man sikrer et bredt skattegrunnlag der alle bidrar til
500 fellesskapet, samtidig som man forhindrer skatteflukt og skattetilpasninger. Skattesystem må sørge
501 for rettferdig fordeling mellom ulike grupper i samfunnet, sikre finansiering av velferdsstaten og gi
502 gode rammevilkår for næringslivet. Det er en styrke for hele samfunnet at vi har små forskjeller og at
503 folk behandles med likeverd.
- 504 **Et likeverdig tilbud og muligheter for alle er avgjørende.** Universelle, fellesfinansierte og ikke-
505 behovsprøvde velferdsordninger med liten eller ingen egenbetaling fra den enkelte er bærebjelker i
506 den norske velferdsstaten, enten det dreier seg om helsetjenester, omsorg, utdanning eller annen
507 velferd. Det er en viktig verdi i det norske samfunnet at alle, uavhengig av økonomi eller klassebakgrunn,
508 har tilgang til de samme tjenestene og institusjonene. Dette styrker tilliten og solidariteten i
509 befolkningen.
- 510 **Kunnskap er makt.** Det er derfor viktig at vi opprettholder fellesskolen. Vi må sørge for at vi
511 opprettholder et høyt nivå på vårt utdanningstilbud, ikke minst må det satses mer på livslang læring.
512 Det er det behov for i et samfunn som er i raskere endring enn noen gang tidligere. Kunnskap om
513 partenes roller i arbeidslivet og den norske modellen må være en del av undervisningen i skolen.
- 514 **Et godt helsetilbud i hele landet.** Et gratis og godt helsevesen er en viktig forutsetning for at folk
515 kan jobbe og bo i hele landet. Det er også på tide at grunnleggende tannhelse blir dekket av det
516 offentlige. Velferdstjenester skal i hovedsak være drevet av det offentlige og ikke være
profittmotivert.
- 517 **Det må være mulig for alle å leve gode liv.** Trygder og andre støtteordninger må være utformet slik
518 at det er mulig å leve gode liv også om man ikke er i stand til å arbeide. Nivået på overføringene må
519 være tilstrekkelig til at det motvirker fattigdom, ikke minst blant barnefamilier. Det må gis full
520 opptjening av feriepenger ved sykdom, lønnede kompensasjonsordninger og arbeidsledighet.
- 521 **Permitteringsordninger er viktige.** Inntil vi har oppnådd målet om helårlige arbeidsplasser i
522 fiskeindustrien, må den særskilte permitteringsordningen for denne industrien opprettholdes. Dette
523 er spesielt viktig for den delen av industrien som ikke har stabil råstofftilgang. De som benytter
524 villfisk må være en del av særordningen, og må ha et permitteringsregelverk med 52 uker innenfor
525 en 18 måneders periode. De som benytter oppdrett som råstoff har en langt mer forutsigbarhet i
526 tilgangen på råstoff, og det må derfor vurderes om det er riktig at de er omfattet av særordningen.
527 Det må være et klarere skille i NAV ved behandling og oppfølging av søknader fra permitterte med en
528 fast arbeidsgiver og ordinære arbeidssøkende.
- 529 **Vannkraften er fellesskapets eie.** Vi må sørge for at vannkraften og andre naturkilder til energi i
530 hovedsak er i offentlig eie, og styrt av fellesskapet. Vår egen energiproduksjon må benyttes til beste
531 for samfunnet. Det betyr at både innbyggere og næringsliv skal ha forutsigbar tilgang til strøm til en
532 forutsigbar og gunstig pris. Vi blir mer og mer avhengig av strøm som energikilde, da vi faser ut
533 fossil energi. Det er derfor viktig at vi sørger for å bygge ut den fornybare energien, slik at vi også i
534 fremtiden kan være mer eller mindre selvforsynt og ha dette som et konkurransefortrinn.

9. Organisasjonen

534 **Jo flere medlemmer vi er, jo sterkere står vi.** Et forbund med mange medlemmer og høy
535 organisasjonsgrad vil oppnå mer for medlemmene, både når det gjelder gjennomslag og gode
536 kollektive ordninger. Vekst i medlemsmassen er derfor et prioritert mål for NNN. Avdelingene og
537 klubbene har et særlig ansvar for rekruttering til forbundet. Forbundets satsing med fulltidsansatte
538 organisasjonsarbeidere skal være et kraftfullt bidrag til vekst og utvikling. Denne ressursen skal
539 benyttes i det lokale arbeidet, men det skal ikke erstatte den innsatsen som må gjøres av lokale
540 tillitsvalgte og avdelingene.

541 **Rekrutteringsarbeidet skal styrkes.** Det skal vi gjøre gjennom målrettede rekrutteringskampanjer.
542 Vi skal jobbe systematisk for å organisere opp i bransjer hvor vi har lavere organisasjonsgrad, og vi
543 skal motivere og støtte klubbene i deres kontinuerlige vervearbeid. En gang i året avholdes regionale
544 klubb- og avdelingslederkonferanser. Dette er en viktig arena for kompetanse- og
545 erfaringsutveksling mellom de lokale tillitsvalgte, og mellom de tillitsvalgte og forbundsledelsen.
546 Framover skal vi vektlegge medlemsrekruttering og medlemspleie i enda større grad på disse
547 konferansene. Forbundet skal engasjere seg i påvirkning og utvikling av forsikringer,
548 medlemsfordeler og andre ordninger som er særlig attraktive for vår sammensatte medlemsmasse.
549 Gode og relevante forsikringsordninger er et viktig tilleggsargument i vervearbeidet.

550 **Ungdommen er framtida.** NNN skal sørge for at rekrutteringsarbeidet også når de unge. Dette er
551 nødvendig for å sikre et sterkt forbund og kompetente tillitsvalgte også i framtiden. Forbundet vil
552 derfor støtte opp om at LOs lærlingepatrulje videreføres og videreutvikles. Lærlinger skal fortsatt ha
553 gratis medlemskap i NNN. NNN skal kanalisere mye av innsatsen overfor den yngre målgruppen
554 gjennom ungdomsarbeidet i NNN og Det Sentrale Ungdomsutvalget (DSU). Formålet er å styrke
555 oppmerksomheten på de unge medlemmene i NNN og øke organisasjonsgraden blant disse. DSU
556 skal i samarbeid med klubbene og avdelingene bidra til et aktivt ungdomsarbeid i avdelingene. DSU
557 er, i samråd med forbundet, også ansvarlige for å planlegge og å gjennomføre den årlige
558 Ungdomskonferansen, som er en viktig arena for NNNs yngste tillitsvalgte og aktive medlemmer.
559 NNN må i større grad inn på skoler og utdanningsinstitusjoner for å lære barn og ungdom om
560 fagbevegelsen og vårt arbeid og innsats i samfunnet.

561 **Godt skolerte tillitsvalgte er viktig for å nå forbundets målsetninger på alle områder.** Derfor er
562 det viktig at vi til enhver tid har et oppdatert skoleringstilbud. Det krever at vi evaluerer og justerer
563 tilbudet vårt i henhold til den kunnskapen medlemmene etterspør og har behov for. Det er spesielt
564 viktig å sikre våre tillitsvalgte riktig kompetanse på utfordringene de møter i hverdagen.

565 **NNN skal være et forbund som følger med i utviklingen.** Vi skal ta i bruk teknologi og de
566 mulighetene som finnes sånn at vi kan følge opp medlemmene våre på best mulig måte og bruke de
567 administrative ressursene på det som er våre hovedoppgaver. Når vi skal være et forbund for
568 framtiden, må vi også ta i bruk nye systemer og kanaler som gjør at vår kommunikasjon med
569 medlemmer og tillitsvalgte flyter godt og oppleves profesjonell. Forbundet skal videreutvikle
570 elektroniske nyhetsbrev, elektronisk informasjon til medlemmene, bruk av sosiale medier og
571 målrettet markedsføring.

572 **Forbundet skal drive et aktivt politisk påvirkningsarbeid** overfor myndigheter og politikere, for å
573 bedre rammevilkårene for matindustrien og være premissleverandør for politikk og ordninger som
574 berører våre bransjer og medlemmer. Forbundet skal søke å være representert i alle relevante utvalg
575 og prosjekter oppnevnt av myndighetene. NNN skal være en pådriver for utvikling av gode
576 rammevilkår for næringsmiddelindustrien i hele Norge. I dette arbeidet skal vi samarbeide med og
577 søke støtte hos LO og de andre LO-forbundene, arbeidsgiverorganisasjonene og de
578 interessepolitiske organisasjonene som opererer tett på våre bransjer.

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Postadresse: Torggt. 12

Besøksadresse: Torggt. 15

0181 Oslo

Telefon: 23 10 29 60

E-post: firmapost@nnn.no

nnn.no

